

№ 7

Revali maakond
Rahvalik Kogu

'Kõigi maade tööliste, ühinegem!'

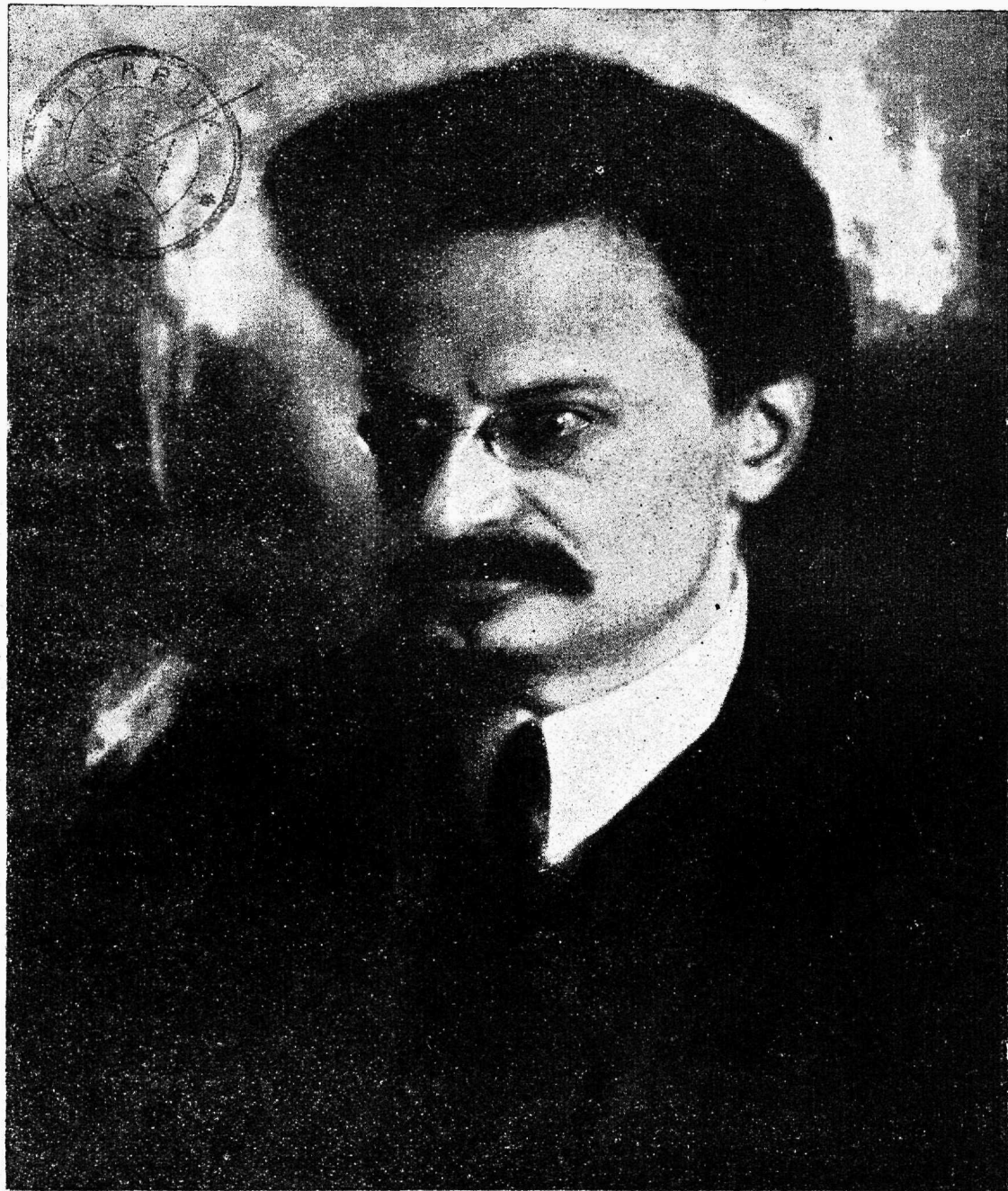
PE 1470

Klassiwoitlus

Peterburis, 1. juulil 1919
Fontanka 53. Tel. 43602

Kommunistiline kuukiri

Üksiku numbri ind 2 rbl
Pool aastakäiku 12 rbl

V. I. Trotski

Suur aeg.

Tsaarid ja papid — need wanad Moskwa Kremli walitsejad — ei wõinud küll, nagu arwama peab, seda ilmasgi ette aimata, et nende allide müüride wahel nüüdse aja inimsoo kõige rewolutsioonilisema osa esitajad kokku koguwad. Ja ometi sündis see. Ühes kohtuasutuste maja saalis, kus tsaariseaduse kaelakohtuparagrahvide nukrad warjud ulguwad, tulid Kolmanda Internatsionaali saadikud koosolekule. Tõepoolest, ajaloomutt oli oma kaewamisetööd Kremli müüride wõlwide all oolega teinud.

See kommunistlise kongressi aineline külg awaldab ainult wälispidi kujukalt ja mõjukalt seda määratu suurt muudatust, mis wiimase kümne-kaheteistkümne aasta jooksul kogu ilma seisukorras sündis.

Mitte ainult Esimise, waid ka Teise Internatsionaali ajal oli tsaari-Wenemaa maailma tagurluse peatugi. Rahwuswahelistel kongressidel olid Wenemaa rewolutsiooni esitajateks emigrandid, kelle peale Euroopa sotsialismuse paindliste juhtide suurem osa pilkawa armuga ülewalt alla wäatas. Parlamentarismuse ja treedunionismuse auametnikud oliwad kõikumata kindlust täis, et poolaasialise Wenemaa osaks rewolutsiooniwiletsused on, kuna Euroopas ilma ädata ja rahulik arenemine kapitalismusest sotsialismusele kindlustatud on.

Ent augustikuus 1915 purustasid tekkinud imperialistlised wastaolud kapitalistlise „rahulise“ kesta tema parlamentarismusega, seaduslikkude „wabadustega“ ja awaliku prostitutsiooniga, poliitikas ja kõiges muus.

Selle peale waatamata et marksismuse õpetus werist kokkulangemist ette nägi ja ette kuulutas, kaotasid sotsiaaluenduseparteid pea. Rahulise arenemise waatepiir kadus silmist suitsusse ja põrmusse. Paindliised juhid ei leidnud endile muud ülesannet kui töölisteulkasid üles üüda kodanlik-rahwuslikku riiki kaitsema. Aastal 1914 augusti 4-dal kadus Teine Internatsionaal armetumalt.

Sellest silmapilgust saadik tegiwad kõik tõsised rewolutsionäärid ja Marxi waimu pärijad uue Internatsionaali, kapitalistlise ühiskonna wasta leppimatalt wõitlewa Internatsionaali loomise endi ülesandeks. Imperialismuse nurjatu sõda rikkus kogu kapitalistlise ilma tasakaalu. Kõik küsimused ilmusid paljastatult kui rewolutsiooniküsimused. Wanad rewolutsioonilised lappijad wõtsid kõik endi kunsti kokku, et wanade lootuste, wana pettuse ja wanade organisatsioonide wäliskuju alles oida. Misgi asi ei awitanud. Sõda ilmus — maailma ajaloos mitte enam esimist korda — kui proletaarlise rewolutsiooni ema.

Algatuseau on Wenemaa töölisteklassi ja tema wõitlusteskarastatud kommunistlise partei päralt. Oma oktoobrirewolutsiooniga ei awanud Wene proletariaat mitte ainult Kremli uksi rahwuswahelise proletariaadi esitajatele, waid pani ka nurgakiwi Kolmanda Internatsionaali oonele.

Rewolutsioon Saksamaal, Austrias, Ungarias, tormiline nõukoguliku liikumise ja kodanliku wõitluse woog, K. Liebknechti, R. Luxemburgi ja paljude tuhandate nimeta kangelaste märtrisurmaga kinnitatud, näitas et Euroopal ei ole teisi teesid kui Wene-maal. Sotsialismuse eest wõitlemise wiiside ühtlus, mis tegelikult üles on leitud, kindlustas ideeliselt Kommunistlise Internatsionaali loomise, seega ühes kommunistlise kongressi kokkukutset edasilükkamata tarwilikuks tehes.

See kongress pidas Kremli müüride wahel koosolekuid (2—6. märtsini). Meie oleme ühe maailma suurema sündmuse tunnistajad ja osanikud.

Kõige ilma töölisteklass wõitis oma waenlaste käest kõige wõitmatama kindluse — endise tsaari-Wenemaa. Selle peale toetades ühendab ta oma jõud wiimseks wõitluseks.

Missugune õnn elada ja wõidelda niisugusel ajal.

L. Trotski.

Ilmasõja kurbmängu teine waatus.

Ariklult räägitakse meil ilmasõjast kui minewikusündmusest, mille lõppu sellest ajast arwatakse, kus Saffamaa ja liitlaste wahel sõjariis-taderahu tehti. Imperialistlise ilmasõja wastaandina nimetatakse käesolewat sõda klassisõjaks ja wahetewahel ka kodusõjaks.

Õigemalt waadates ei ole need nimetused ja arwamised füüsi mitte täpisealt õiged. Õigem

oleks ütelda, et meie ilmasõja teise järku oleme jõudnud, et meie selle üleilmse kurbmängu teist waatust läbi elame, milles weel suurel määral edasi weniwad imperialistlise ilmasõja kangelõimed, millesse aga ajalugu teistsugu kude foob, kui ilmasõja algatajad seda ette olid kawatsenud, ja mis läbi kangekirjad sootuts teiseks kipuwad kujunema, kui seda senised kuduajameistrid iganes

ette maalinud. Meie tunneme imperialistlike ilmasõja põhjooni ja võime ta peapõhjused lühidalt kolme punkti alla kokku võtta:

1) kapitalistlike maade püüd omale avaramaid kaubaturgusid muretseada ja neid oma võistlejate eest kinni sulguda;

2) kapitalidele, mis kodumail enam küllalt kasutoovat „tööpõlbu“ ei leidnud ja ikka suuremates ja suuremates kogudes pankadesse koondusid, väljaspool avaramat ja wiljatamat tegewust otsida;

3) tööstusele tarvisminevaid toores- ja abiaineid kindlustada ja nendegi kättesaamist võistlejatele võimatuks teha.

Selle kolme peapüüde teostamine wiis tegelikult maailma majanduslike ja poliitilise ülemvalitsamise küsimuse lõpulistu äraotsustamise juure. Imperialistlike ilmasõja ülesandeks jäi otsust anda, kes maailmaperemeheks peab jääma; tee selle ülesande täitmisele wiis võistlewate wastaste lõpulistu äwitamise ja teelt kõrwale koristamise kaudu. Sellest kaswas välja tuttav juhtsõna ühes teises leeris: sõda kuni lõpuni!

See ilmasõja ülesanne ei ole laugelgi veel täidetud. Liiduriikide ühendatud kapitalistide riiklond on küll sõjas wastase poole võitnud, kuid maailmavalitsamise küsimus on tänapäew veel niisama lahtine nagu wüe aasta eest. Doodatud sõjasaak on suurel määdul kões: Saksamaa on purustatud, Austria killustatud, Türgimaa lagunenu ja ifegi üks liidulaste ešialgne kaasvõitleja ja saagiahnitseja — Wenemaa — näib võitjatel neelamifeks paras pala olevat. Kuid saagi kättevõitmisega ei ole veel lugu lõpetatud, tarwis on ta ära jagada. Miikaua kui seda ei ole sündinud, ei wõi sõja ülesande täidimisest ja seega sõja lõpetamisest juttugi olla. Jagamise juures wõib aga veel seitse imet sündida. Sa sünnibgi.

Kõigepealt wõiwad jagajad ise karmupidi kokku sattuma, öigem: peawadgi warem wõi iljem kokku sattuma. Sisfujuhatus selleks on juba tehtud — Itaalia ei tunne ennast sellega, mis suured koerad talle oma jäänustest ofaks lubawad, ammugi mitte rahuldatus olewat ja teeb põrgulärmi. Loodusriika Sinaamaa kallal on Jaapan ja Ühisriigid juba sarnewäänamise arjutusi teinud, ja nii kindlaste kui imperialismuse äraotsustamist nõuab, kes Sinaamaa loodusriikuste peremeheks peab jääma, nii kindlaste wõime ütelda, et need ešialgsed kokkupõrkamised mitte wiimasteks ei jää. Türgimaa jaotamine ei ole veel tõsiselt päewakorrale tulnud, ja kes kõige lõpuks Saksamaad, Austriat, Wenemaad koorima alkab, ka see ei ole ammugi veel mitte ofustatud.

Wenemaa tõmbas üleüldse liiduriikide imperialistide plaanidest ifewarki kriipsu läbi — nende sõjalifist toetamisest ütles ta enese lahti, nende wastaste leeri ta ka ei lõõnud, waid püüab nagu ifeteed käia, mis kogu Wenemaa ühes ta looduslike riikustega maailmavalitsejate mõju-

piiridest välja tüürib. Mis jällegi lubamata on imperialistlike ilmasõja ülesande seisukohalt ja saagiahnitsejaid sunnib edasi wõitlema kuni — „lõpuni“.

Kriisigune on seisukord imperialistlike poliitika seisukohalt waadates, ja kui muid asjaolusid selle poliitika arenemise täitu segama ei oleks tulnud, siis oleks meil lühema wõi pikema diplomaatlike jagelemise järel uut suuremat werewalamist oodata olnud, milles Ameerika Ühisriigid ühel ja Jaapan üksi ehk Inglismaaga liidus teisel pool oleks seisnud.

Dotamatalt tõi aga ajalugu ilmasõja teise waatusesse terve ria uusi tegelasi, ja seega muutus terve ešialgne kawa ja wäljawaade. Süüdis rida revolutsioonifid, mille tagajärjeks, muuseas, ulga wäikeste „ifeseiswate“ rahvuslike riigikeste tekkimine oli. Need riiklised päkapitumehed on ifestküljest küll liiduriikide truud orjad, teifestküljest aga on igauks neist oma koduses soomüllas kõige puhtamat werd „imperialisti“, kes ainult oma „suurest“ riigist unistab ja selleks wägise ligemate naabrite kapsaada tikub. Suureešlased nilpawad keelt Samburi ja Dudowa järele; suursoomlased igatsewad Ingrimaad; suurifhehhid tungiwad Ungrialt tükkifid ära kiskuma ja suurpoolakad sirutawad käsi Galitsia, Leedumaa, Pooleni ja Ukraina serwade järele. Ja samajugust poliitikat ajawad kõik teifedgi wärsked „ifeseiswad“ riigid ja riigikesed. Ilmasõja wõitjate liiwastel plaanilaudadel ajab see poliitika aga mõnegi joonefefe segi ja paneb joonistajaid tihti kukalt sügama. Sõjalifed kokkupõrkamised Saksa „raudsete“ ja Gesti walgete wägede wahel; õõrumised Läti ja Gesti walgetes wägedes, Soome ja Gesti walitsufe, Gesti ja „Samburi“ ja „Ingr“ ja „Samburi“ walitsufe wahel, ifhehhide liiua saamine Ungria punaste wägede poolt, kokkupõrkamised Poola ja Leedu walgete wahel, ja palju teifi sarnaseid nähtusid toob maailmajagajatele mõnegi raste tunnifefe.

Kõigi nende „imperialistidega“ loodawad liitlased süisgi walmis saawat, sest et nad kõik korralikult liitlaste ees roomawad ja nende sõrmeliigutufe peale walmis on sinna wõi tänna üppama. Dopis raskem ja ahwardawam on lugu rahvuslike tõusuga neil mail, mis seni liitlaste eneste iffe all äganud ja mis nüüd niisama nagu wõidetud maade allasurutud rahwad omale ifeseiswust nõuawad. Ja siin ei seifa küsimus mitte mõnes miljonilifes Gestis wõi Leedus, waid siin on tegemist mõjuwate rahwastega, nagu Sirmaga, ja sajamiljoniliste asumaadega, nagu India.

See rahvusline liitumine on üks neist tegurifist, mis ajalugu, ilma imperialistlikstest walitsejatekt luba küsimata, ilmasõja teises waatuses näitelawale tõi ja seega ereda kollase wiiru ilmasõja imperialistlike poliitika walgesse kangasse kudus. Kuinõrd see liitumine wõidetud riikide

ja Wenemaa walitjewa wõimu lagunemisega ühenduses seisib ja seisab, sedawõrd terwtasid teda liitlased ja aitasid oma poolt takka; kus ta aga nende oma astla wastu takka üles lööb, kus ta wõitjate liiduriikide eneste wõimu purustada ähwardab, nagu Sirmmaal, Indias, Egiptuses ja Lõuna-Aafrikas, seal loob ta uue sõjaliini, mis lõpuks kardetawamaks wõib minna kui seda keskriikide wæliin oma 16-tollistega oli. Sest tegeklult ei tähendaks India, Egiptuse, Lõuna-Aafrika jt Inglise ajumaade ja riigiosade iseseiswuse teostamine midagi wähemat kui Inglise ilmariigi lõppu, Suurbritania riigi mahakustutamist wõitjate liitlaste ridadest.

Teine, palju tähtsam ja mõjuwam tegur ilma- sõja arenemise käigus on kanga punane wiir, rewolutsiooniline klassiwõitlus, kommunistiline liikumine, mis Wenemaa rewolutsioonis ilma sõja näitelawale astus ja sealt nüüd enam lahkuda ei taha, kõigest imperialistide kangutamisest oolimat, waid taganemise asemel ikka enam ja enam maad wõidab ja näitelawa eesferwale tikub.

See liikumine ei ähwarda mitte ainult mõne üffitu ilmariigi wõimu, mitte ainult mõne üffitu maa kapitalistide walitsust, waid kogu kapitalistlikult ilma torada üleülbse. Peajoones ongi sõjaline tegewus ilma sõja teises waatuses selle liikumise wastu sihitud, mis oma juured Wenemaal sügawale maapinda ajanud, siit püsimata jõul ja wõitmata wael teistelegi maadele laieneb ja Ungria nõukogudewabariigis omale juba teise kindla jalatõe on leidnud.

Sõjalisel muutujega, mis see liikumine ilma sõjale tõi, on ka sõja taktika sügawaste muutuma pidanud. Liikumise algul paistis see uus wiir ainult Wenemaa isearalbus olewat, ajutine tuhin, mis nagu õletuli oma sifemise jõuetuse tagajärjel kiireste pibi kustuma ja kaduma. Liiduriikide imperialistid, kelle käed sel ajal weel wõitluses Saksamaa imperialismuse wastu seotud olid, panid siis peardõhtu Wenemaa sifemiste kontrrewolutsiooniliste jõudude organiseerimise ja toetamise peale, milleks nad õhtral kael raha wälja jagasid. Saksamaa imperialismus igatahes käis teist teed ja katsus Wenemaa nõukogudewalitsusele sõjalise pealetungimisega furnaooipi anda. Ta kiskus sel sihil oma kätte Soome- maa, Baltimaad, Leedumaast selle osa mis weel järel oli, ja terve Ukraina. Kuid see wõitlus- tee tõi ukatuse wõitjale enesele: wõidetud maadel akkas wõitjatele sõjawägedele rewolutsioonikat- tubatillus külge, ja warsti oli seni wõitmata imperialistiline sõjawägi lagunemas. Tagajärg oli — kaotus sõjawäljal ja rewolutsioon kodu.

Saksamaa sõjawägede saatuse oli oiatuselt liitlastele, kes peale selle ka weel otjekoheseid tõendu- di rewolutsioonitaudi armuta külgeakkamise kohta said. Sedajama mis Saksamaa wägedega Baltimail, Poolamaal, Ukrainas jm sündis, sündis ka Prantsuse wägedega, kes sakslaste ase-

mele Ukrainasse ja Bessaraabiassse tulid, ja Inglise ning Ameerika wägedega Arhangelski wäerinnal.

Oli tarwis teist teed Wenemaa rewolutsiooni- pesa äwitamises ja Wenemaa kättemõitmiseks leida, seda enam et keskriikide wõimu äwitamisega ilma sõja senine põhjus kadunud oli ja sõjatiidunud rahwad wäga kardetawalt nurisema akkasid, kui neile uuesti sõjakäigust Wenemaa wastu ääri- weeri mõbda kõneldi. Ja liitlased leidsid selle tee. Nende käjutada olid nüüd kõik need wäike- rahwad, kes Saksamaa imperialismuse langemisega „iseseiswaks“ olid saanud ja liiduriiksid, kui ainukest ülewõimu, tundes nagu orjakoerad nende ees lõmitasid. Need wäikerahwad saatis liiduriikide imperialismus oma eest nõukogude Wene- maa kallale. Numeeniast alates kuni Soome- ni olid Wenemaa endiste piirirahwaste walge element nagu terve kari kirbutoeri nõukogude- elewandi kallale äsfitatud, et nad seal omatorda õnne katsusid, kus liidulaste suured urdad oma ambaid murda kardawad. Ja need waesekesed peawad sõna kuulma, tahes wõi tahtmata, ka siis kui see neil inge lammataada ähwardab. Seda aga tõepoolest sünnib, ja see on üks — ja üks tähtsamatest — põhijoontest ilma sõja teise waatuse arenemises.

Meie näeme nimelt seda rahwuslist liikumist, millest eespool jutt oli, eestkätt küll weel neil mail, mis oma „iseseiswuse“ juba kätte on saanud, kuid pikkamisi ka teisel klassiliseks rewolutsiooniks muutuwat. Ungrias on see juba sündinud, seal on rewolutsiooniline töölisklass oma kodanlastele „iseseiswustlastele“ undipassi annud ja tõbrahma nõukogude wabariigi wälja kuulutanud. Bõömimaalt tulewad wiimastel ajal teated, et ka tšehhhide wärske kodanline iseseiswus rewolutsioonikuriistikku äärel seiswat ja sets ajaks kui need read lugeja kätte jõuawad, sealgi rewo- lutsioon juba lahti wõib puhkeda. Poolamaal on tugew käärimine kodanlike „sotsialistlike“ walitsuse wastu, niisama Gestic, ja Soomes kardab walitsus igapäew rewolutsioonitule loitma- löömist. Siberis, Kollshaki riigis, leegib see tuli juba paiguti õige tugewaste, ja oobid mis ta wäeosad Uurali wäerinnal ühtejärgi saawad, aitawad seda leeki mõjuwalt õhutada. Ühhibalt: kollane wiir, mis ajalugu ilma sõja walgesse kangasse kudus — rahwuslike liikumise näol — muutub igapäewaga silmanähtawalt punasemaks ja punasemaks, et ühte sulada ja ühineda klassi- lise rewolutsiooni punase wiiruga.

Ja weel ühte jämedat arenemisejoont tuleb selle waatuse tegewustistust nimetada, joont millel igatahes kõige laugemale ulataw mõju ja tähtsus. Ilmasõja imperialistide saagiahnus kättemõidetud saagi jagamisel, nende meeltest ja metfikus wõ- detuile „rahu“-tingimiste ettekirjutamisel ei sün- nita wastuwoolu ja ähwardawat rahulolematust mitte ainult wõidetute juures, kellele weriseid tingimisi kaela tahetakse suruda, waid ka wõit-

jate oma maade töblisteulgas astuvad selle röövraku kõrvaldamiseks otustatawaid sammusid. Teatatakse üleilulisest streigist, mida Itaalia, Prantsuse ja Inglise organiseeritud töblised ühisele protestiamaldusele selle rööw-, lepingu" vastu tahawad toime panna. Teatatakse protestist, mida isegi laastatud Belgia töblisestklass selle vastu tõstab, mis liiduriikide saagijanusel imperialistid Saksamaaga — Belgia laastajaga — teha tahawad.

Sellel liiduriikide töbliste protestiamaldusel on kaugemale ja sügavamale ulataw sifu ning tähtsus kui Versailles rahu muutmine ehk kõrvaldamine. See tähendab ja näitab, et ka liiduriikide töblisteulgas, keda nende walitsewad klassid just selle saagiga, mida wõidurikkast sõjast tõotati, olid arwanud rahustada wõiwat, nüüd selge arusaamisega, et sõda mitte enese-kaitse, waid puhtsaagirööwimise mõttes oli peetud, selle rööwpoliitika teostamisele vastu astuwad. Juba waremalt olid Inglise ja Prantsuse töblised waljuste sõjawäge Wenemaale saatmise vastu protesteerinud, kuid kunagi ei sündinud see niisugusel ahwardawal wiisil kui nüüd Versailles „rahulepingu" vastu. Ja kui liitlased nüüd tõeste peaks katset tegema jeda lepingut Saksamaa töblistele wägivaldselt kaela suruda, siis leiduks liiduriikides waewalt sõjawäge, kes Saksamaad „rahustama" tõttaks, kui sealsed töb-rahwaulgas rööwlepingu puruks kisuwad.

Weel enam: meie wõime kindlad olla, et liiduriikide töblised enam ühtgi rööwlepingut ei lasse teostada, ükstapuhas selle nahta jee niilgima lähets. See tõmbaks aga terve imperialistilise ilma sõja poliitikat lõpulistult kriipsu

läbi. Millega rahustaks niisugusel lool liiduriikide imperialismus rahutuid ulke, keda sõda armutumalt kurnanud ja ääretusse wiletsusesse einud, kellele ta määratud koormad selga ladunud ja keda seni ainult suurte petlikkude lubadustega waigistada wõidi? Nende lubaduste kokkulangemisel ei jää mingit rahustamiseabinõu üle, ja liiduriikide walitsewad klassid seisawad niijama paratamata rewolutsiooni ees, nagu jeda Wenemaa ja Saksamaa walitsejad on läbi elanud.

See oleks waljamaade ilma sõja kurbmängu kolmandasse waatusesse.

* * *

Kokku wõttes kujune ilma sõja teine waatus enam sisetise arenemise kui wälise wõitluse aja-järguks. Imperialistilise poliitika põhjooned kehtawad weel edasi, kuid neid segawad, nendesse põimnewad rahwusliste wabadusepüüete ja rewolutsioonilise klassiwõitluse teistwärtwi ristlõngad, kusjuures üheltpoolt rahwusline liikumine — eestkätt neil maadel kus „iseisjus" kätte wõidetud — teiselt poolt töblistel liikumine wõitjates liiduriikides ifka enam ja enam puhtklassiwõitluse teele wälja sihib.

See arenemine wõib pikemat wõdi lühemat aega wäljata, kuid ta lõpusaaduseks on tingimata enamwähem üleiluline klassisõda Euroopa kapitalistlikes riikides ja selle kõrwal, wõib olla ühtaegu, wõib olla pisut warem ehk iljem, uus imperialistiline sõda Ühisriikide ja Jaapani wahel.

Kommunistilise rewolutsiooni lahtipuhkemisega Lääne-Euroopa kapitalistlikes riikides lõpeb ilma sõja teine ja algab uus, kolmas waatus, waljamaalt punaste põhjoontega. S. P.

EESTI TÖÖRAHWA KOMMUUNATEOSTAMISE LÜHIKENE ÜLEWADE.

(Järg.)

Narwa wõtmisega wabanes ida poolt tee Eestisse. Ühel ajal wabanes ka lõuna-ida poolt, nimelt Petseri poolt Pihkwa linna ärawõtmisega tee lõuna Eestisse.

Kui wäed peale Narwa wõtmist wähe olid puhanud, asusid nad pealetungimisele, mille tagajärjel üks jaam teise järele Tallinna-Narwa raudteed mööda nende kätte sattus. 17. detsembril langes Rakwere linn punasewäe kätte, kuna Wõru juba 9. detsembril lõunawäeosa poolt ära wõeti. Lõunawäeosa jagunes peale Wõru linna wõtmist kahte osasse, üks osa tungis raudteed mööda Walga poole, teine aga maanteed kaudu Tartu poole. Walga linn langes Läti nõukogudewõimu kätte 18. dets. Läti kütipolgu asusid peale Walga lange-

mist suuremal osal Riia, wähemal osal aga Tartu ja Wiljandi poole teele. Wõru-Tartu maanteed mööda minew wäeosa tungis kiirel käigul edasi ja juba 22. dets. marssis ta Tartu linna ilma suurema wastupanekuta, mis sellega tuleb seletada, et Tartu juba sisemise rewolutsiooniga walgestest puhastati, kuna Tartut kaitsew walgekaartlaste salk korratumalt linnast mööda minnes taganes.

Põhja wäeosa tungis peale Rakwere wõtmist Tapa poole edasi, wõttis 24. dets. Tapa jaama ära ja jõudis 25. dets. Lehtse mõisa.

Kuna seni wastane nõrka wastupanekut punastele wägedele awaldas, püüdis ta Lehtse all suuremat wisadust üles näidata

mille tagajärjel Kommuuna wäed peasjalikult Tartu polk alles 3. jaanuaril Aegwiiduni jõudsid, kust nad peale weriste lahingute paari päewa pärast Kehra läheduseni tungisid. Tallinna polk, mis Tallinna-Narwa maanteed mööda edurikkalt edasi tungis, jõudis 6—7. jaan. juba Jõeletme juure, kus waenlane talle tee edasitungimiseks kinni sulus.

Jaanuarikuu algusel oli Kommuuna päralt suurem osa Eestist: terwelt Wõru ja Wõrumaa, suurem osa Tartumaast, osa Wiljandi-, Pärnu-, Paide- ja Arjumaad. Paide linnast olid Kommuuna wäed kõigest 3—4 wersta. Puutumata jäi weel Lääne- ja Saaremaa. Tallinnast seisid Kommuuna wäed wersta 30 eemal; kohalikud lehed töid teateid, et „punaste“ suurtükkide mürin kosta Tallinna Toompeale.

Just sel silmapilgul, kui walge Eesti walitsus meelt ära eites maapäewal oma raske olukorra üle kurtis, tuli temale suurem abi, mis terwele sõjakäigule otsustawa oobi andis. Seni wõitlesid Kommuuna wägede wastu, mis iseenesest wäikesed olid, walge Eesti walitsuse wabatahtlikud osad, mis suuremalt jaolt jõukate majaperemeeste, maaomanikkude ja kaupmeeste poegadest ja kooliõpilastest koos seisid, kuna Saksa okupatsiooniwäed peale Narwa äraandmist wastupanekust lahti ütlesid ja kodumaale ruttasid. Eesti walgekaartlasi toetasid parunite ja Wene walgete korratamad partisaansalgad, kelle peale aga walge walitsus ei julenud suurt lootust panna, kartes et parunid wenelastega ühinewad ja uue omameelelise walitsuse wälja kuulutawad. Jaanuari algul jõudsid Soomest uued wärsked wäed Eestisse, selleks ajaks suudeti ka juba oma mobiliseeritud mehed lahinguks ette walmistada. Inglismaalt jõudsid 12—13. jaan. esimesed sõjalaewad Tallinna, kes enesega sõjamoona walgetele wägedele kaasa tõiwad.

Walged algasid pealetungimist uue wärske jõuga kahes sihis: Tallinna raud- ja maanteed mööda ning mere kaudu. Üheltpoolt wõeti meie wäed, mis Tallinna alla jõudes olid arwaks jäänud ja wäsinud ning ilma tagawarawägedeta sõdisid, soomusrongide tule alla, teiselt poolt sadas neile laewadelt suurtükitald kaela. Et uusi wägesid polnud kohe kohale saata, akkasid Kommuuna wäed Kehra ja Jõeletme alt taganema; wisalt, kuni wiimase võimaluseni wastasele, kes mitu korda arwurikkam ja paremine sõjamoona oli warustatud, wastu pannes.

17. jaan. lähenesid juba waenlase wäed Jõhwile, Tapa ja Rakwere oma alla wõttes,

18. jaan. tungisid nad Narwa poole ja sundisid meie wägesid teisele poole Narwa jõge minema.

Osa waenlase uutest wägedest asus peale Tapa wõtmist 9. jaan. Tartu poole pealetungimisele ja wõttis ta 14. jaan. oma alla. Kauemat aega suutis wastupanekut awaldata Wõrumaa ja osa Pärnumaad, mis alles lõpulikult maikuu wiimastel päewadel walgete küüsi langesid. Wõru linn langes küll 1. weebr. walgete wõimu alla, kuid lõunapoolne Wõrumaa aga jäi kauemaks Kommuuna päralt.

Lühikese aja jooksul, mil töörahwalitsus kodumaa pinnal asus, ei suutnud ta maad kõigis kawatsetawates piirides korraldada. Kõige selle aja jooksul tuli enam jõudu sõjaliste korralduste peale ära tarwitada kui majanduslise elu uuendamiseks.

Juba 29. now. kuulutas Kommuuna Nõukogu kõik otsused ja määrused, mis töörahwa nõukogude poolt enne Saksa wägede okupatsiooni wälja kuulutati, jõulisteks, millega maa ja tehased uueste töörahwale anti käsutada.

Igalepoole, kuhu aga Kommuuna wäed ulatasid, asutati linna- ja wallatöörahwa nõukogud, mõisates loodi mõisa warade kaitseks ja töökorralduseks mõisakomiteed, mille elulekutsumine kohalikkudele elanikkudele mingisuguseid raskusi ei sünnitanud, 1917. a. wilumusi meele tuletades. Maa organiseerimine läks seda kergemine Wirumaal korda, et kõik mõisnikud, papid, jõukad peremehed ja kaupmehed Kommuuna wägede eest Tallinna pelgu jooksid ja oma waranduse wastupanekuta maha jätsid. Lõuna Eestimaal oli aga lugu mitmeti teine. Tartumaa langes nii kiirelt nõukogude wõimu alla, et suurem osa jõukaid ei suutnud punaste wägede eest ära joosta. Et nõukogudewalitsus maa ärawõitmisel liiga pehmelt kohalikkude jõukatega ümber käis, nende wastu mingisuguseid surweabinõusid ei tarwitanud, tõstsid nad peagi oma pead ja püüdsid kõigiti wallanõukogude asutamise ja walitsuse tegewuse wastu kihutustööd teha ja läksiwad isegi nii jultunuks, et nad Kommuuna territoriumi peal üleskutsete ja kuulutuste kaudu kutsusid kohalikka elanikka wäge mobiliseerima ja toimetasid mobiliseeritud walgele walitsusele edasi, mis sellepärast oli wõimaldatud, et wäerind mitte pidew ei olnud, waid mitmel pool sõjawäe puudusel lahtisena esines. Kodanlise elemendi kohtade peale jäämisega tulebgi seda seletada, et lõuna Eestit wähem korraldati kui põhja Eestit.

Toiduainete väljavedu Kommuuna piirdest keelati ainete puudusel ära. Iseäranis ettewaatlilik tuli olla selles asjas sellepärast, et Wenemaalt palju spekulantia püüdis Eestisse pääseda, kes toiduaineid Eestis kawatsesid odawalt üles osta, et neid kalli inna eest Peterburis ära müüa. Teisele seisukohale asus Kommuuna nõukogu kaubawahetuse asjus Wene nõukogude riigiga, kes peale Narwa ärarõtmist esimesena mitukümmend wagunit leiba, mitme suguseid toiduaineid, petroleumi jne Eestisse saatis. Kommuuna nõukogu ei jõudnud Wenemaale lühikese korralduse aja tõttu peale paari waguni täie kartulid midagi wastu saata.

Toiduainete väljaweo järele walwamiseks asutati piiriwägi, mis s. Sammeli korraldusel ausalt oma ülesandeid täitis.

Raudteel liikumine seati peagi korda peale maakondade puhastamist waenlastest, ja juba detsembri lõpul wõis wabalt Narwast Tapa kaudu Tartu, Walka ja Wõrusse ning sealt Pihkwa reisida.

Raudteede kaitseks asutati raudtee kaitsepataljoon, mis jaanuarikuul ühes piirikaitse ja maa- ning linnakaitse wäega ühiseks rewolutsiooniliseks kaitsepolguks liideti.

Suuremad takistused esinesid tööstuse korraldamises; puudusid sellekohased tehnilised jõud, kes oleks suutnud Narwa tööstuserajooni jatkawa kõrguseni tõsta. Wabrikud ja tehased asusid küll detsembri esimestel päewadel tööle, kuid Kommuuna nõukogul ei läinud korda lühikese aja tõttu ja tehniliste jõudude puudusel terwet tööstust ühisesse tsentrumi koondada, niisama ka töötamiseviisid uuendada. Tööajapikkus määrati täieaalistel 8-, 16—17.-a. alaealistel 6- ja 14—16.-a. alaealistel 4-tunniliseks.

Silmapaistwa uuendusena tuleb siin ühtlase elamisraha makspanemist nimetada, mis 23. detsembril wälja kuulutati, kuid 29. now. makswaks tunnistati. See on uuendus, mis püüdis kõiki Kommuuna töötawaid liikmeid, töölisi, ametnikka ja sõjawaelasi ühiseks ja ühtlaseks töölistepereks liita ja kommunistumise põhjused ainelise olukorra ühtlustamises teostada. Kuid seda ilurats ja õiglast uuendust polnud keerge elusse wiia. Wäljaõppinud töölised, iseäranis aga meistrid ja igusugused eriteadlased, niisama ka nõukogu asutuste juhatajad ja isikud, kes Wenemaal kategooriate järele kõrgeid palkasid olid arjunud saama, ei wõinud sellega kuidagi leppida, et nad niisama wähe elamisraha saawad kui õppimata tööline ehk arilik teenija. Ühtlase elamisraha makspanemine oli esimene raskem eksam kõigile kommunistumise pooleoidjatele ja Kommuuna töölistele, kuid peab tunnistama, et see eksam siiski korda läks ja jaanuarikuul kõigiti pooleoidmist leidis.

Elamisraha suurus oli kõigile Kommuuna maa- ja linnaasutuste töölistele 18. a. wanadusest peale 500 rubla kuus, peale selle anti perekonna isale ehk selle puudusel emale kuus elamisraha esimese lapse jaoks 100 rbl, teise lapse jaoks 75 rbl, iga järgmise lapse jaoks aga 50 rbl, kuni 14. a. wanaduseni. Alaealised lapsed 14. aastast kuni 16. aastani, kui nad Kommuuna asutustes teenisid, said poole elamisraha, s. o. 250 rbl kuus, kuna alaealised 16 a. 18 aastani kolmweerand elamisrahast, s. o. 375 r. kuus said.

Wastutawatele töölistele määrati erakorraliste kulude katmiseks 20% elamisraha juure.

Ar. W.

Agitatsioon ja agitaatorid.

Wõitluse läbi on töölistelaste kõik majanduslikud ja poliitikalised õigused omandanud, võitlus on see mis töölisteliikumise ajaloo käsitäes käib kapitalistlike korra äwinemiseiga.

Paremaks abinõuks selle eesmärgi kättesaamiseks on agitatsioon (tõhusus), suusõnaline ja kirjalik.

Õdigil on wägaasti meeles, kui laialise tähelepanemise õigustel tööliste keskel tõi n. n. „firigandusline paljastus“ wabrikuelust, korra ja neist tingimistest milles töölistel elawad.

Rühes et soitsialdemokraatlikud ringid töölistelust nende lehekäste abil seda tibat tõe kõneldes, mis wabrikutes ja töökodades walitjes, kuhjandis töölistel wiimaseid igajuguste kirjelbustega üle, põhjalikult neid puudusid näidates.

Sarnane „paljastus“ oli töölistelust terve sündmus. See ei mõjunud mitte ainult selle wabrikul elu peale millest räägiti, waid ka teistes wabrikutes kus sellest loeti, äratas see tööliste keskel armustusi, kus kõigepealt oma wabrikul wigu ja puudusid õfisi ja nende kõrwaldamiseks sammusid astuti. Igalpool räägiti neist lehekästest igajuguste witas lendleht, kus „tööliste enese elust kirjutati“. Sagedaste äratastid niisugused lehed kõige mahajäänumate tööliste ridades soowi midagi kirjutada ja sõda kuulutada kõige selle inimesesoo kurnamise ja kolebustel wastu, milles sadandebtuhanded töölistel elafid. Ja tegelikult kutsusid need pisikesed lehekäsed tõsi sõja wälja kapitalistlike kurnamise wastu.

Rosa Luxemburg

Карл Liebfuecht

kuidas seda tahetakse korda saata, misjughused teed selleks walitakse. Igapäew toob uusi muudatusi ja nõuab isejughuseid seletusi meie kõnebes.

Käesolew filmapilt on aine, mille üle kõneles agitaator peab ostama kommunistlikult liikumist elunduetega kokkukõlasse wiia. Kommunismuus ei ole enam kaugelt paistew ideaal, mille

selgituseks tarwis on kuulajatele abstraktlikki elu-wõimalusi kommunistlikes riigis ette kujutada. Kommunismuus on nüüd teguriks saanud, kommunistiline liikumine on paratamata nähtuseks rahwaste majanduslikes ja poliitikalises elus, millest mõbda ei saa, mida keegi ära salata ei jõua nagu päiksetõusu.

D. R.

(Särgneb.)

Liiwimaa talurahwa „wabastamine“.

Sajaaastaseks mälestuspäewaks 8. aprillil 1919.

II peatükk.

„Wabastamise“ tagajärjed.

„Wabastamise“ ajaloolisest sündmustikust nägime, et Eesti rahwa orjastamine, mis XIII aastasaja algul algas, jõudis täielise lõpuni kuussada aastat iljem, 1819. a. „wabastamise“ seadusega. Iialgi ei wõinud mõisnikud endid nii täielisteks maa peremeesteks pidada nagu nüüd. Ning kunagi ei annud orjus ennast rahwale nii mõistusewastasena ja ülekohtusena tunda nagu pärast „wabastamist“. Talurahwal ei jäänud mingit pääseteed. Maad omanduseks osta, nagu seadus seda lubas, ei wõinud ta mõelda, sest tal puudus selleks raha. Raha koguda oma töö ja wereigiga polnud enam mingit lootust, sest niipea kui mõisnik ära nägi, et talupoeg maa pealt akkab raha teenima, lisas ta wiibimata „wabalepingu“ seaduse alal renti juure. Tagajärjed olid niisugused, et isegi walitsus lähemal ajal pidi ametlikult tunnistama: „Uue korra tõttu langes talupoegade elujärg tuntawalt.“ Rahwas wiidi äärmise willetsuseni. Aga joowastatud esimestest „wabastamise“ ootustest ja lootustest, jõudis ta selle walusa tagajärje äratundmise juure lõpuliselt alles neljakümnendates aastates. Uueste algasid rahutused ja käärimised maal, mis ariliselt rahwa weristamisega ja surnukspeksemisega sõjaskade abil lõppesid. Aastal 1845 jõudis walitsus äranähtud wigade waral ajutiselt otsusele uueste Rootsi sisteemi juure tagasi pöörduda ning kindlaks teha maksude ülemäärä, millest üleastumine mõisnikul ära pidi keelutama. Kuid peagi selgus, et üksikute mõistlikumate riigiametnikkude püüdel midagi ei tähenda walitsewa purutagurilase feudaalse majapidamise ees, mis sel ajal üle terve riigi maksis, ja mille eesotsas „Euroopa sandarm“, tsaar Nikolai I seisis. Tõepoolest, uue talurahwaseaduse walmistamine anti kohaliste mõisnikkude

eneste ooleks. Ning peagi, juba a. 1849 ilmus see uus „seadus“. Milles seisab siis uue „seaduse“ alusprintsip? Wäga selgeste saame sellest aru juba kahe ainsa paragrafi waatlemisest. Nimelt, „seaduse“ teine paragraf ütleb lõpuliselt ära igasugu maksude ja orjuste ulga kindlaksmääramisest maa pealt, sest et see olla „äränagemiste waral wõimatuks tunnistatud Liiwimaa maapinna suuruse ja tema aruldaselt mitmesuguste omaduste tõttu“. Nõnda siis, walitsus ei tunnistata siin täieste kättesaamatuks mitte ainult olewikus, waid ka tulewikus seda ülesannet ühe kubermangu piirides maa indamise asjus, millega wäga ästi Rootsi walitsus XVII aastasajal kahe kubermangu kohta walmis sai ja mis kaks-teist aastat iljem, aastal 1861 temale enesele terve Wene riigi kohta rahuloldawalt õnnestas. Muidugi mõista, kui terve Wene riigi walitsus oma sadadetuhandate ametnikkudega tundis ennast täieste jõuetu olewat, et wäikse ülesandega maaolude parandamises Liiwimaal walmis saada, siis ei olnud enam walitsuse asutust ega wõimu, kes selle ülesandega oleks wõinud walmis saada. Ja tõepoolest, ülesanne jäigi kuni meie ajani otsustamata.

Teiseks silmapaistwamaks punktiks oli kaheksas paragraf. Tema põhjal andsid mõisnikud omale õiguse sellest maast, mis olewal silmapilgul riigi maksusid kandis ja talupoegade käes tarwitusel (nõndanimeetatud Gehorchsland, seda sõna tarwitasid mõisnikud, et mitte meele tuletada maa endist nimetust „talupoegade maa — Bauerland“) mõisamaa külge ligi ühe kolmandiku liita. Kui mõisnikud seni, ilma sellekohase seadusliku otsuseta talumaid rööwisid, siis jäid riiklikud kohustused endiselt nende peale kanda, mis mõisnikkudele mitte tulus polnud. Et wastumeelsest olukorrast lahti

saada, seks oli waja asjakohane punkt seaduseraamatusse panna.

Suurem osa 1849. a. seaduse punktides on pühendatud raharendi peale minekule ning talupoegadele maamüümise tingimistele kredittassade kaudu. Raharent pidi otsa tegema teorjusele, mis mitmekordsete talurahwamässude tõttu riigivalitsuse meelest mitte enam otstarbekohane polnud. Maade müümine pidi mõisnikkudele võimaluse andma maade mobiliseerimiseks ning sularahaks muutmiseks seal kus maaga, iseäranis alwa pinnaga midagi peale polnud akata. Aga et teorent mõnikord rohkem lahedust pakkus talurahwa ekspluateerimiseks kui raharent, siis jäi ta wisalt püsima, seaduse kiuste. Talude müümine aga oli seatud nii kurnawatesse ja raskestesse tingimistesse, et kredittassad juba mõne aasta pärast tegewuseta oleku tõttu likwiteeriti.

Ning aastad weerewad aastate järele, ilma et nad walitsewasse orjusesse oleks toonud misgi tähelepanemise wäärilist muudatust Liiwimaal (niisama kui ka Eestimaa). Waheajal wõeti Wenemaal talurahwa wabastamise reform päewakorrale, mis kõikide puuduste peale waatamata ometi kaugelt edukama wormi omandas kui kuulus „wabastamine“ Liiwimaal. Ehk küll ka Wenemaal mõisnikud lõwiosa maapinnast endale päriseks jätsid, anti ometi talupoegadele omanduseks nõndanimetatud „ingemaa“, mille ostusumma talupojad pikema termini jooksul mõisnikkudele pidid wälja maksma. See „ingemaa“ oli tegeliselt mõnikord niisuur, et tema peal õieti „ruumi polnud kanapoega wälja lasta“. Kuid ometi seisis riigivalitsus siin õigema põhjusemõtte alal, et talupoegi ei wõi ilma maata wabastada. Ühes sellega pidid Wenemaal kaduma ja kadusid peagi endised orjused „teorendi“ ja muude sellesarnaste kohustuste nimede all. Niisama kaotas üksik mõisnik Wenemaal ka oma politseinikuõigused, kuigi mõisnikklassile terwelt wõetuna igasugu eesõigused jäeti, muuseas ka kõikisugu politseiõigused mõisnikkude peameeste loomise kaudu maakondades ja kubermangudes. Kõikide puuduste peale waatamata tõstis Wenemaa 1861. a. 19. weebruari reform Wene talupoja Eesti omast õiguslikult märksa kõrgemale. Ühes otsekoheste talupoegade reformiga wiidi Wenemaal elusse ka teised suured uuendused, nagu maaomawalitsus (semstwo), uued wannutatud istujate kohtud, rahwaariduse tõst-

mine uuele alale n.n.e. Üksigi neist tähtsatest uuendustest ei puudutanud Liiwiga Eestimaad, sest siin „wabadusemaal“ olid ju Balti mõisnikud ammu kõik uuendused elusse wiinud enne Wenemaad, nagu nad riigivalitsusele oskasid seletada. Seega jäid siin maksma kõik endised feudaalaeagsed asutused ühes äbistawa orjusega ja mõisnikkude piiramata omawoliga. Tõsi küll, ka siin püüdis mõisnikkude seisus näidata, et ta wahetpidamata talurahwa saatuse ja käekäigu eest „oolitseb“. Uued „talurahwaseadused“ ilmusid wahetpidamata, neid sadas kui wihma, kuid see oli kõle sügisene wihm, mis talurahwa „wabadustaimet“ ainult määndas. Nii ilmusid ainult Liiwimaal 1860. a. 13. novembril talurahwaseadus, 1863. a. 9. juulil talurahwa kohaltlahkumise ja ümberlugemise seadus, 1866. a. 19. weebruaril waldade korraldusseadus; 1866. a. 18. juulil waldade eakorra seadus; 1866. a. 5. novembril wallakohtuseadus n.n.e. Kõik need seadused warjasid aga oma nägusa wälise koore all ühte ja sedasama rahwa orjust. 1860. a. seadus pidi, näituseks, teorendi ja kõik teorjused ära kaotama; kuid seda kaotamise aega wenitati ja pikendati kõikisugu uute „seaduste“ ja „paranduste“ läbi nõnda, et ta peaaegu käesolewa rewolutsioonini edasi kestis. 1866. a. seaduse läbi pidi mõisnik koduse karistuse ja politseinikuõigused kaotama. Kahjaks teame wägaasti, kuidas ülem politseiõigus maal mõisnikkude omawalitsuse kätte jäi ja kuidas nad „kodust karistust“ oma moonakate ja talupoegadegi wastu weel XX aastasajal, 1905. ja 1918. aastal tarwitasid. Wäga iseloomustawalt kirjeldab seda Balti mõisnikkude seadusandlikku ohtrust üks wõrdlemisi wabameelsematest Wene ametnikkudest Baltimaal, Jüri Samarin oma kuulsas raamatus „Wenemaa piirimaad“. „Mida waljemine kisendati nõndanimetatud „mõisnikuseisuse suuremeelsetest ohwritest“, mida enam piduliselt kuulutati talupoegadele uusi, nõndanimetatud „äidtegusi“, mis neile õnne pidid tooma, seda wiletsamaks ja wäljapääsematamaks muutus nende seisukord. Asi läks nii kaugele, et lõpuliselt õnnelikult tehtud talupojad nende peale langewa õnnistuse täiskaalu tunda saades meeleitlikult oma isamaa maha jätsid ning Amuri ehk Wolga taha sammu sihtisid, mõnikord aga koguni teiwastega sõjasalku wastu wõtsid, kes neile püssitikkude otsas ammuoodatud parandusi tõid.“

(Järgneb.)

J. Jürgens.

Gesfaare Madu Metja serwal

Gesfipoolt kuulus krabin. Ants seabis püssi lastmisets walmis, toppis pea kadatapõhsast läbi ja uuris teerada, mis kiviunnitute wahelt üle karjamaa küla poole wiis. Metsast sammum kolm-kümmend eemal algas tihe kadastik, kust üksikud pakjud lepatukad nagu suured luuad raagusid taewa poole sirutasid.

Oli alles üsna pime. Taewas peitus allis pilwes. Minult pisike lapike ida pool löi roosapunasets. Sfegi üksikuid sügiselinda polnud weel näha.

Rõik paistis wagusi ja eluta. Ja kes siin wõisgi olla. Waenlase üksikud wahimehed nii kangel omadest ei seisa. Dui walged ongi külas, ei nad siia wersta maa peale oma tunnimehi wälja pane. Meed tukuwad parema meelega küla koplis küünides, et efimese punase kütü ilmumisel ära jooksta.

Tarwis oleks terve bataljon siia tuua. Üks rood lähets otse peale, teine pahemalt, kolmas paremalt poolt. Küll need siis jookseksid! Nii et kotid, püssid ja ifegi sinelid ning mütsid lendawad. Tema kui luuraja kunagi tormab kõige ees peale. Kuulid wihisewad ümber pea, plaksuwad maa ja põdsaste wastu lõhkedes. Küllap need põrgulised siingi lõhkwate kuulidega kõrwetawad. Kuid mitte ükski ei tule Antsule külge. Pole weel walatud niisugust kuuli, mis teda tabaks. Enne tuleb maa wabastada, et mõisamehed jälle endised õigused kätte saaksid. Ei ole wõimalik, et ta enne sureb.

Mida taat ja wend sellest sõjast saawad? Memad ei pea seda wabastusets. Olgu et weel seni parunile koha eest ostuinda maksawad. Kardawad et koht ära wõetaks.

Ja mis niisuguse wennaga teha? Drjab hõd ja päewad, filmad wäsimusest kinni, piht, käed, jalad aiged. Aga ütle talle, et edaspidi mõisafinsfidest lahti saab, — kukub kõiki rõõwlitets föimama. Ega ma kerjus ole, et koha muidu saama pean!

Nagu mütt tustib põldu. Ise wähekesi küürus, tõsine ja koondatud. Dmmikul enne päikesetõusu liigub juba mööda õue, olgu see suwel wõi talwel. Ja õhtul kaob alati enne päike, alles siis wend. Sfegi õffel kolab ringi: talwel wal-

wab jäneseid ja püüab tuhkruid, kewadel ja sügisel kätt mõisametsast witsu, aisu ja juhtisid toomas.

Küllap ta nüüdgi metsas ettewaatlikult ringi iilib ning tarbepuid maha toksib. Ja siis tuleb üle mõisa wälja nii kärmel sammul nagu see tal muidu wiisiks pole. Laseb otsekohe karjamaalepikust läbi. Sealt ronib üle mulgu õue ja sammub kaewust mööda toa poole, et siin saaki prantsatades maha wifata.

Ants wirgus. Efimene tunne oli äbi, et püsti jalal peaaegu tukkuma oli jäänud. Teisel filmapilgul jäi ta jahmatanult seisma.

Päew oli juba algamas. Ja sammum kümme eemal mööda jalgrada tuli tõeste meesterahwas tema poole. Minult tarbepuu asemel oidis see sõjapüssi käes, mille till trotsiwalt ette wähtis. Mehel oli jänesenahkne läkiläki peas ja must liihite kasukas seljas.

Ants jäi tulejat nähes rabatuna wähtima, oopis unustades et siia luurama oli tulnud. Pea ei suutnud filmapilkselt otustada, kellega tegemist on. Loomusunnilikelt astus ta põdsa tagant wälja, ja juba seisidgi mõlemad wastamisi.

Tuleja kohtus ja tegi liigutuse, nagu tahaks ta püssi palgesse wifata, kuid jäi siis, suu weidi lahti, Antsu otta wähtima.

Mõne sekundi seisid nad liikumata. Ühel püss weel peos, õre abe sassis, teisel sõjariist laadipidi maas, filmad inestufest suured.

„Kus sina, Suhan, siia said?“ üüdis siis Ants. Kuisitaw lastis nüüd ka oma püssi langeda, kuid ei wastanud kohe. Ta pilk libises üle Antsu, peatas wastase püssi peal ja jäi siis punase liindi juures seisatama, mis noorelmehel rinnas rippus.

„Sina oled punaste ulgas?“

Sel filmapilgul märkas Ants määrinud walget fidet ootamata külalise käe ümber.

„Ja sina oled walgekaartis?!“

„Mina olen rahwarwäes“, oli rahulik wastus.

„Aga see on ju ükskõik. — Kuudas ja selle pande, ulka sattusid?“

„Ma olen wabatahtlik.“ Selles wastufes kostis juba kõrkus.

„Wabatahtlik? Mõisnikkude maade ja kapitallistide wabrikute eest!“

„Ei. Mina olen wabaduse kaitseks wäljas.“

„No kes kurat sulle ütles, et keegi sinu wabadust ära tahab wõtta? Teie walge walitsus wist?“

Juhan waitis. Pill uuris maad.

„Aga tead,“ ütles siis Ants pooljaladuskult, „ma pean sinu wangi wõtma.“

Juhan jäi imestanult wahtima.

„Wangi wõtma?! Sa wõtad minu wangi?“

„Aga sa oled ju ometi walgekaartlane.“

Juhan näis ühe pilgu mõtlewat. Ühtlasi wilksatas tema waade ringi.

„Aga kui mina sinu wangi wõtan?“

Kuid Ants oli kättem. Enne kui Juhan lausjet lõpetada sai, oli ta juba ilma püüfita.

Wang tegi liigutuse, nagu tahaks ta sõjariista tagasi kistuma akata, kuid jäi paigale.

„Miiwiifi saame siis kokku ulga aja tagant“, ütles ta etteeiwalt. „Kena jällenägemine!“

Ants ei wastanud. Talle tulid minewikupildid ja lapsepõlwe mälestused filmade ette. Kuid kohe tõrjuti need minema.

„Aga staapi pean ma su siisgi wiima“, ütles ta. „Astu ees.“

„Et mul filmad peaft wälja torgataks ja keha tükkideks raiutaks.“

„Kes sulle seda ütles?“

Juhan waitis filmapilgu nõutult.

„Seda teawad kõik. Kas te pole küllalt süli teinud?“

Ants sai nüüd wihaseks.

„Aga teie olete pooled töölijed ühes naiste ja imewate lastega maha nottinud! Surnud kõlguwad teil mitu päewa wõllas. Ütle, kas punased on kedagi üles poonud? Mitte ainuifgi! Minult mahalastmifele mõistawad. Meie ei piina kedagi.“

„Mind ei pooda siis mitte üles, waid lastakse maha. Eks?“

„Mis sinuga tehakse, seda mina ei tea“, püüdis Ants põigelda. „See on komanderi asi.“

Siis nad läksid, wang ees, waht järele. Wiimasel ärawõtetud püüf rihmapidid õlal, oma sõjariift käes. Ja imelik segane tundmus rinnus. Justkui oleks süda pahaks minemas.

Misfugune kurat nad kokku ajas. Oleks see wähemalt lahinguageduses sündinud. Seal ei pane tähelegi kes wastas on. Wõi oleks seda teine teinud. Aga nüüd saa ise sellega toime.

Oli siisgi paha seda wangi nõnda wiia. Sse-enefjst läksid sammud pikemaks. Ja mõlemad astusid kõrwuti edasi.

„Mis teha, mina olen sõjamees, pean sõna kuulama“, ütles Ants nagu wabandades. „Ega finagi oleks teifiti teinud?“

Juhan waatas poolwiltu tema otfa.

„Aga kui ma nüüd jookfma panen, mis siis?“

„Siis pean su maha lastma.“

Juhan jäi kohmetanult seisma.

„Aga sa oled ju päris metfalifjeks muutunud“, ütles ta nähtawa kartusega.

„Wõib olla. Aga mis teie teete? Weel iljuti narrifite kolm selfimeest poolelufalt niiwiiifi ära, et äbi rääkida. Kas teie käest on mõni meie aawatu terwe pealuuga auda pääsenud? Tead mis ma ütlen: meie rood wandus, et iga walgekaartlase maha lööb, kes kätte sattub. Nüüd on neist fajast kahestkümmest küll ainult paarkümmend järele, aga sõna peawad nad seda enam. Üksigi wabatahtlik walge meie käest kuhugi tribunaali wõi kohtuse ei saa. Waid lähed otfe teed Peetruse juure. Tee mis tahad, aga mina ei wõi fiin midagi parata.“

Ants äigas käega üle otfaefise, millelt igi alla tilkus. Wang wahlis talle otfa, kahtlus ning ühtlasi irm pilgus.

„Miks sa siis mind fiinsamas maha ei lafe?“

„Wangid kästi staapi wiia. Mina kuulau sõna.“

„Ja seal lastakse mind kui wabatahtlikku maha?“

Ants ei wastanud midagi. Tema pill wahis Juhanift mööda kaugufesse.

„Aga ma ütlen, et mobilifseeritud olen. Kolmekümne üheffa aastane.“

„Kuidas sa saad ütelda? Mina olen tunnistaja.“

„Ja fina annad minu tõeste ära?“

„Mis teha?“

Silmapilgu seifis Juhan nagu kiwistanud. Siis läks ta nägu wihaseks. Ja justkui kull kargas wang wahi kallale.

Antfule tuli pealetungimine ootamata. Enne kui ta arugi sai, aarati tal rinnust kinni. Teifsel filmapilgul tuigerdas keha saadud tõukeft tagasi, kuna Juhan teelt pööfastesse kargas ja jookfju pani.

Ants wistas wõõra püüfi maha ja tegi paar sammuj jookfikule järele. Selle läkilati wälkus

kadate wahel. Nüüd jõudis põgeneja pöösastikust välja ja jooksis mööda lagedat liiwaauku männituka poole, mis paarsada samm eemal kaswas.

Juba oligi püüs palges. Kirp peatas Juhani musta selja peal. Möödalastmisi polnud karta. Sest püüs oli parema tüti käes kogu roodust.

Aga Ants sihtis kava. Käed akkafid juba märisema. Kirp liikus kahele poole, alla ja üles. Aga näpp ei wajutanud lipsu peale. Palku ei tulnud.

Sõrm ei kuulunud sõna. Nagu uimane wah-tis Ants üle sihtraami ja kirbu põgenejale jär-rele, kes iga filmapilguga kaugenes. Üks wa-jutus, ja see elu on ohas. Miks siis mitte? Nii on õige. Püüsiotja ees on walge soldat. Tööliste timukas. Kes teab, mitme seltsimehe elu see on ju mõtnud.

Aga teda ära tappa on siiski raske. Kusagil on lapsed, wäikesed armsad finifilmad. Naine,

kes leseks jääb. Ja weel midagi muud on. Mis? Seda ei tea. Aga süda, kõik meel ja tunded kinnitawad, et põgeneja lähedastem tundub kui üksigi teine wang. Kunagi ei ole see käsi wärisenud, et waenlase kehast kuuli läbi saata. Aga nüüd kõhkleb.

Wang oli juba sammujada ära jooksnud. Nüüd akkas ta käima.

Wist on ta wäsinud. Wõi arwab, et tema peale alastati. Aga Ants ei ole weel otsus-tanud. Ei wõta püüsi palgest, kuid ei lasse ka mitte. Wang ei tohi tema süü läbi ära põ-geneda. Oleks waht tapetud wõi aawatud, ehk ilma sõjariistata, — las kipata! Aga nüüd seisab siin noor terwe mees, winnas püüs käes. Ming ei lasse! Aga peab lastma. Ja oja-waste sihtima. Sest siin seisab rewolutsiooniline soldat, kes ei tohi kelmust teha oma südame-tunnistusega.

(Järgneb.)

Meie sõjawäelaste kirjad ja mälestused.

X.

Miis Tischler

fündis 22. juulil 1895 Runda wallas Nigula kihel-konnas käsitöölise tütreana. Käis kihelkonnakoolis, oli oolase õppija, aga et wanemad waesed olid, siis ei wõinud ta enam edasi õppida. 17-aastaselt sõi-tis Tallinna, kus ta iseseiswata töölisena oma eest muret kandis. Tallinnas elas ta ühes kodanlase perekonnas, kuni Kopli wabrikusse ka naisterahwaid tööle afati wõtma, läks siis sinna töösse, oli seal tööde wastuwõtjaks, kus ta ka weebuarirewolutsiooni ajal weel töötas. Märtsikuus astus ta enam-laste parteisse ja wõttis parteitööst ja tööliselii-kumiseft suure oole ja agarusega jõudumööda osa. Oli ametis töölistemajas parteiraamatukaupluses. Ühtlasi oli ta punase-kaardis kui tegew rewolut-sioonifildat.

22. weebuari ommikul 1917 sõitis ta punase-kaardiga Tallinnast Keilasse, Saks ja Cesti „wal-gets“ röömsalkade wasta. 23. weebuaril oli seal lahing kella neljast kella kuueni.

Selles lahingus langes ka seltsiline Miis Tisch-ler soldatina lastekahelas. Ta oli kolme selts-tilisega Keila alewist paremal pool raudteed. Seal sai ta eesti paremast käest aawata, kui walged kal-lale tulid. Tema juures langes teine seltsimees,

kuna kolmas ära pääsis. Maas lameedes ei saanud f. Tischler enam püüsiiga lasta ja tarwitas pahema käega rewolwrit, millega ta ühe walgekaartlase surmas, kuna teine talle püüsitikuga rindu löi, ja kui järgmised möödaminewad walged röömlid nägid, et tal weel natuke elu sees oli, siis löödi talle weel püüsiwäraga pähe.

Keilas oli f. Tischler 5 päewa matmata. Üksigi omastest ei teadnud seda; wanemad elafiwad Rakweres ja öde sõitis laewastikuga Tallinnast ära. Seltsilised, kes pärast Keilas käisid, tõi-wad kurwa teate f. Tischleri surmast. Peale seda matsid sugulased ja weel Tallinnas olemad seltsi-lised langenud seltsilise Keila surnuaeda, auakõnedes wiimseid mälestusefõnu langenud wõitlejale järele üüdes.

R. T i s c h l e r.

XI.

Jrnuus öö.

Juba mitmed päewad rippus see õhus. Ühed oota-fid seda kõige suurema cameelega, teised irmu tun-des. Ja mis tulemas oli, see tuli 1918. aasta weebuarikuul (kuupäewa ei mäleta). Tuli esimine rong sakslastega Tartust Jõgewa jaama. Algas ärew liikumine; käidi ja arutati palju. Kõik alewi „aritud“ ja jõukam liht ruttas kawaoodatud „pääst-jaid“ wasta wõtma. Warsti peale sakste rongist mahatulekut ilmusid kohalikud walgekaartlased iga-

üks oma mihamehi ja mõttevastaseid kinni wiima. Meie istusime perekonnaga kõik toas koos, kui parajaste ukse pihta koputati. Igauks aimas mis tulemas. Kohe läks üks lahti ja läwale ilmus kaks walgeaartilast püüfidega. Mehed olid mõlemad wabad tuttawad, aga nüüd wõis neid waewalt ära tunda. Nägudest ilgas neil põhjata rõõm. Käst et isa ja ema riide paneks ja nendega ühes Saksa komendandi ette ilmutks, tõlasoopis wõeralt. Küsimise peale, mis nendega seal teha, anti lühikewastus: „Meid on kästnud ja meie täidame käsku, muud ei tea.“ Püüfimeeste wahel lahkus isa ja ema märgade filmadega oma lastest, minust ja muudest.

Arwuses jääme kaheliski koju. Olefin eameelega nendele järele läinud, et nende saatusest teada saada, aga pime oli juba käes ja uulitfale ilmumine kõwaste keelatud. Wõis umbes paar tundi mööda läinud olla, mis aja jookkul muud kuulda ei olnud kui kellatitsumine ja õe nuussumine, kui wäljas korraga püüfpaugud kofifid ja jälle endiselt waitseks jäi. Ohmatanult largastime mõlemad üles ja nagu ühest suust käis ehmatuseüü: „Nüüd lasti maha!“ Täuft aega seistime püüfi, ilma et liigutada oleks julenud. Wiimaks istusime jälle ja kumbgi meist wajus oma mõtetesse ja tundmustesse.

Nii saatime selle õõ ilma uneta mööda. Dmmikul, kell oli wiist juba 9, läks üks lahti ja isa emaga ruttasid pool nuttes, pool naerdes tuppa. Pifa pigistamise järele lasti neid kohalikkude juhtide eestkõttimiste all wabaks.

Miis Tischler.

Heinrich Dörcke.

XII.

Tallinna töörahwarewolutsioonist saksalaste tulekuni.

20. oktoobril peale pikka ja wähtawat reisi, mis kokku 2 nädalat wälkas, Tallinna 3. Gesti polku jõudes, kuhu mind teenima oli määratud, arwafin

et saan natuke inge tagasi tõmmata ja peale õnnetut Saaremaa sõjakäiku natuke terwist kofutada. Iga Tallinna jõudes tundus seal nii ärew meeoleolu olewat nagu enne äikesi, sest töörahwarewolutsioon oli lahti puhkemas.

Lahtsin siin just selle peale tähendada, et mis sugune ingedeptüüdmine stis meie polgus kodanlaste poolt algas. Küll peeti koosolekuid ja mitingid, mis terwed päewad ommitust õhnuti wältafif. Meil oli ka Kerensti käsu kirjja järele walitud polgukomitee, kes esialgu suuremalt osalt ohwitseridest koos seifis, kapten Maide eesotsas, ja mitte midagi ei waimlifelt ega majanduslifelt ära ei jõudnud teha. Pärast aga, kui rewolutsioon ifka sügawamale juurdus ja meie need ohwitserid kõrwaldastime ja oma feltimehed, Panid eesotsas, afemele walfime, muutus afi kofe. Meie majandusline olu paranes kofe ja laienes ka meie poliitikaline filmapiiir. Peale selle kui sõjawäe täidewalw komiteelt käst tuli, et wõime omale ülemaid walida, ütlesid need endid kofe meiega koostõotamisest lahti, ja stis kufjunes elu meie polgus kahels waenulifeks leeriks.

Lõpuliku kufjan dis selleks Tallinnas kokkufutufatav Gesti sõjawäelaste kongress. Seal selgus meile lõpulifult, et meil wõimata on kodanliste ohwitseridega ühes tõõtada ja et me midagi tööliste tulude kohast ette peame wõtma. Lahufime kongressiflt ägeda protestiawaldusega. Afufatime Gesti fofjalifilise sõjawäe nõufogu ja afkafime II polgu feltimeestest uut I Tallinna punast-polku kokku seadma, mis me kahjufk lõpulifult täide ei saanud wiia. Meie kaela tuli Saksa Sedendorff ühes Gesti ohwitseridega ja kodanlastega, keda Tallinna prouad ja preilikesed kofwi, lilede ja röömulauludega terwifafiwad ja kes meie töörahwa kallal weresauna toime pantwad.

Kogu Saksa õfupafstiooni aja pidime põrandaalust elu elama, kuni meie maa wabastamine punastewägede poolt algas, kus jälle awalifult tööle saime afuda.

G. D. K a l k.

„Klassiwõitluse“ 8. nummer ilmub 1. augustil.

Gesti töörahwa kommuuna kultuura ja ariduse walitfufe kirjastuse ofakond.

17-nes riigitrükikoda, 7-aa pota 26, Perepõypr.